

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

(найменування центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки)

Національний університет «Запорізька політехніка»

(повне найменування закладу вищої освіти)

Кафедра **Фізичної терапії та ерготерапії**

(найменування кафедри, яка відповідає за дисципліну)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор (перший проректор)

« _____ » _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Нетрадиційні засоби оздоровлення

(код і назва навчальної дисципліни)

спеціальність 227 Терапія та реабілітація

(код і найменування спеціальності)

освітня програма (спеціалізація) Фізична реабілітація (227.01 Фізична терапія)

(назва освітньої програми (спеціалізації))

інститут, факультет управління фізичною культурою та спортом

(найменування інституту, факультету)

мова навчання українська

2023 рік

Робоча програма Нетрадиційні засоби оздоровлення для студентів
(назва навчальної дисципліни)
 спеціальності 227 Терапія та реабілітація,
 освітня програма (спеціалізація) Фізична реабілітація (227.01 Фізична
терапія).
(назва освітньої програми (спеціалізації))

«__» _____, 2023 року – 16 с.

Розробники: Кондрат Л.І., старший викладач
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри
фізичної терапії та ерготерапії

Протокол від «__» _____ 202_ року № _

Завідувач кафедри фізичної терапії та ерготерапії
(найменування кафедри)

«__» _____ 202_ року _____ (Ковальова О.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено науково-методичною комісією _____ факультету
(найменування факультету)

Протокол від «__» _____ 20____ року № ____

«__» _____ 20____ року Голова _____ (Пуцина І.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Узгоджено групою забезпечення освітньої програми* _____

«__» _____ 20____ року Керівник групи _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

*Якщо дисципліна викладається не випусковою кафедрою

_____ 20__ рік

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань <u>22 Охорона здоров'я</u> (шифр і найменування)	вибіркова	-
Модулів – 1	Спеціальність (освітня програма, спеціалізація) <u>227 Терапія та реабілітація (Фізична реабілітація, 227.01 Фізична терапія)</u> (код і найменування)	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>не передбачено навчальним планом</u> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 180		3-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 7 самостійної роботи студента – 13		36 год.	-
		Практичні, семінарські	
		26 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		118 год.	-
	Індивідуальні завдання:		
		-	
	Вид контролю: залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1:1.9;

для заочної форми навчання – -.

1. Мета навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у студентів уявлення про народну та нетрадиційну медицину, можливості збереження і зміцнення здоров'я людини за допомогою народних та нетрадиційних методів реабілітації, набуття студентами теоретичних і практичних знань про нетрадиційні методи оздоровлення, а також підготовка всебічно розвинених спеціалістів, які б володіли теоретичними знаннями, практичними навичками та вміннями щодо застосування різноманітних нетрадиційних засобів фізичної реабілітації в своїй професійній діяльності.

Завдання навчальної дисципліни полягає у формуванні у студентів цілісного уявлення про сучасні погляди на тактику використання засобів нетрадиційних методів оздоровлення, закономірностей, особливостей та принципів їх поєднання з урахуванням етіопатогенетичних особливостей та клінічних проявів захворювань.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен отримати

Інтегральна компетентність:

Здатність здійснювати професійну діяльність фізичного терапевта, розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері фізичної терапії.

Загальні компетентності:

ЗК 03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 08. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 03. Здатність ефективно спілкуватися з пацієнтом/клієнтом, його родиною й опікунами, формувати розуміння власних потреб пацієнта та шукати шляхи їх реалізації, розробляти та впроваджувати домашню програму терапії.

СК 04. Здатність до роботи у реабілітаційній команді та міжособистісної взаємодії з представниками інших професійних груп різного рівня.

СК 05 Здатність надавати першу медичну (долікарську) допомогу за умов надзвичайних ситуацій та військових дій, розуміти основи тактичної медицини.

СКфт 01. Здатність розуміти клінічний та реабілітаційний діагноз пацієнта/клієнта, перебіг захворювання і тактику лікування.

СКфт 05. Здатність планувати та контролювати тривалість та інтенсивність терапевтичних заходів для забезпечення їх відповідності стану здоров'я, функціональним можливостям пацієнта/клієнта та цілям фізичної терапії.

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН 02. Уміти вибрати і аналізувати інформацію про стан пацієнта.

ПРН 03. Проводити фізичну терапію пацієнтів/клієнтів різного віку зі складними патологічними процесами та порушеннями.

ПРН 05. Проводити опитування (суб'єктивне обстеження) пацієнта/клієнта для визначення порушень функції, активності та участі.

ПРН 07. Спілкуватися з пацієнтом/клієнтом для визначення його потреб та очікувань щодо його рухової активності та результатів фізичної терапії.

ПРН 19. Надавати долікарську допомогу при невідкладних станах в умовах військового часу; вибрати методи та засоби збереження життя.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи нетрадиційної медицини.

Тема 1. Поняття про нетрадиційну медицину та нетрадиційні методи оздоровлення. Історія розвитку нетрадиційної та народної медицини та її місце в сучасній реабілітації хворих.

Історичні аспекти та етнічні витоки народної та нетрадиційної медицини. Передумови розвитку та впровадження народної медицини в Україні. Становлення нетрадиційної медицини в Україні та світі. Нетрадиційні методи оздоровлення в сучасній лікарській практиці. Групи нетрадиційних методів оздоровлення. Загальні принципи та вимоги до нетрадиційних методів оздоровлення.

Тема 2. Поняття про енергетичну систему людини.

Поняття про енергетичну систему людини. Біополе людини. Поняття про ауру людини, її функції та методи її зміцнення. Поняття «чакри» як енергетичних центрів. Взаємозв'язок чакр із нервовою системою людини. Чакральна система організму людини. Динаміка енергії в організмі людини. Поняття про енергетичні меридіани (канали). Класичні меридіани. Бель-меридіани. Алмазна енергетична система людини. Спиральна енергетична система людини. Принципи впливу на енергетичну систему людини.

Тема 3. Су Джок - терапія. Стандартні системи відповідності кистей і стоп.

Поняття про Су Джок – терапію. Історичні аспекти становлення методу. Поняття про системи відповідності в тілі людини. Стандартні системи відповідності кистей і стоп. Принципи впливу у стандартних системах відповідності кистей і стоп. Поняття про міні-систему відповідності.

Тема 4. Су Джок - терапія. Система відповідності «Комахи».

Системи відповідності «Комаха» у Су Джок терапії. Принципи впливу у системах відповідності «Велика комаха», «Комаха». Поняття про відкриті та закриті системи відповідностей.

Тема 5. Рефлексотерапія. Техніки впливу на акупунктурні точки.

Поняття про сучасну рефлексотерапію. Історичні аспекти розвитку рефлексотерапії. Підгрунтя рефлексотерапії. Механізм дії рефлексотерапії. Показання та протипоказання до застосування рефлексотерапії. Методи рефлексотерапії, особливості, методики застосування.

Тема 6. Основи закону У-Син, теорія 6 енергій, теорія Трипочатку.

Основи закону У-Син. Поняття про Інь та Ян, їх взаємодію. Поняття про першоелементи, їх взаємодію. Відповідні першоелементи 6 КІ енергій. Закони взаємодії першоелементів. Відповідність першоелементів внутрішнім органам та процесам в організмі людини. Теорія Трипочатку. Поняття про сили Гомо, Гетеро, Нейтро, Нейто. Відповідність сил Трипочатку внутрішнім органам та процесам в організмі людини. Використання основ законів У-Син, теорії 6 енергій, теорії Трипочатку у нетрадиційній медицині.

Змістовий модуль 2. Сучасні аспекти використання народних та нетрадиційних засобів оздоровлення

Тема 1. Насіннятерапія. Принципи та методики використання.

Поняття про насіннятерапію. Історичні аспекти та етнічні витоки насіннятерапії. Принципи застосування насіння рослин. Правила збору та зберігання насіння. Лікування з урахуванням подоби форми та властивостей насіння. Лікування з урахуванням способу поширення насіння. Лікування з урахуванням періодів спокою та активності насіння. Застосування насіння з урахуванням їх будови. Використання інформації про лікарські властивості рослин. Використання законів взаємодії енергій у насіннятерапії. Основні методи лікування насінням рослин.

Тема 2. Хромотерапія. Принципи та методики використання.

Поняття про хромотерапію. Історичні аспекти та етнічні витоки хромотерапії. Фізичні властивості світла. Біологічна дія світла. Активна та пасивна хромотерапія. Хромотерапія згідно з темпераментом людини. Використання кольору з позицій Восьми Енергій та Трипочатку. Принципи лікування кольором у Су Джок – терапії. Хромотерапія у Аюрведі. Основні методи лікування кольором.

Тема 3. Су Джок терапія. Лікування за 4 точками.

Теорія Трипочатку та Трипочаткова модель. Трипочаткові закономірності у системах відповідності. Трипочатковий порядок у стовбурових системах відповідності. Чотири трипочаткові точки. Система відповідності «Голові тварини». Одностволові системи відповідності головному мозку та трипочаткова система чотирьох точок головного мозку. Квадратна форма системи чотирьох трипочаткових точок. Ромбоподібна форма системи чотирьох трипочаткових точок. Критерії вибору квадратної чи ромбовидної системи чотирьох точок для лікування. Стан свідомості на момент лікування.

Тема 4. Літотерапія, лікувальні властивості каміння та вплив різних мінералів на людину.

Поняття про літотерапію. Історія виникнення літотерапії. Методики та методи класичного лікування камінням. Лікувальні властивості каміння. Поняття каменя-талісмана та каменя-амулета. Лікувальний вплив різного виду каміння. Використання лікувального каміння залежно від виду захворювання. Літотерапія у Су Джок терапії.

Тема 5. Ароматерапія, вплив різних ароматів на організм людини.

Поняття про ароматерапію. Історія розвитку ароматерапії. Методики, які використовуються в класичній ароматерапії. Принципи проведення аромамасажу. Рефлексогенний масаж. Використання аромаолії в косметології, зокрема в парфумерії. Вплив ефірних олій на деякі органи та системи організму людини. Загальні рекомендації щодо застосування ефірних олій у дитячому віці. Використання ароматерапії у Су Джок – терапії.

Тема 6. Використання Су Джок - терапії при невідкладних станах.

Принципи використання Су Джок - терапії при невідкладних станах за умов надзвичайних ситуацій та військових дій. Поняття про реанімаційні точки та біологічно-активні точки для надання екстреної допомоги. Методики впливу при

невідкладних станах. Надання невідкладної допомоги за допомогою нетрадиційних засобів при ІХС, гострому коронарному синдромі, гострій серцевій недостатності, гіпертонічному кризі, гострій судинній недостатності, ГПМК, епілептичному нападі, кровотечах, при травматичних ушкодженнях (ранах, переломах).

Тема 7. Твіст терапія. Історія виникнення методу. Властивості та прояви сил Трипочатку. Використання в реабілітації.

Основи Трипочаткової філософії. Принципи трипочаткової діагностики. Трипочаткові моделі. Порядок взаємодії сил Трипочаткової Моделі. Зональна (спіральна) енергетична система. Поняття про Твіст-терапію. Переваги Твіст-терапії. Показання до Твіст-терапії. Трипочаткові моделі Твіст-терапії. Трипочаткові класифікації рухів та частин тіла. Поняття про «Стандартний квадрат» та «Дзеркальний квадрат» у Твіст-терапії. Трипочаткова модель Твіст-методів впливу. Правила проведення Твіст терапії. Твіст-терапія в системах відповідностей.

Тема 8. Терапія за допомогою мудр.

Мистецтво мудр та його історія. Практика мудр: де, як, коли, як часто та як довго займатися, медитація, дихання, концентрація. Полярність рук. Лікування за допомогою мудр. Порядок виконання основних класичних мудр. Трипочаткові мудри. Основні принципи складання трипочаткових мудр. Розділені та нерозділені трипочаткові мудри. Трипочаткові мудри для гармонізації різних аспектів життя. Трипочаткові мудри загального призначення.

Тема 9. Спіральна гімнастика.

Спіральна енергетична система людини. Поняття про спіральну гімнастику. Показання до проведення спіральної гімнастики. Трипочаткова класифікація руху. Ритм рухів при проведенні спіральної гімнастики. Трипочаткові взаємовідносини рухомих частин тіла. Твіст гімнастика у положенні стоячи. Стандартний комплекс лінійної твіст-гімнастики у положенні стоячи.

Тема 10. Акутоніка. Принципи та методики використання.

Поняття про акутоніку. Історичні аспекти виникнення методу. Звук у загальній картині світу та у медицині. Вібрація. Теорія музичної гармонії. Наукові дані щодо впливу звуку. Ідеї «Музики сфер». Методи звукотерапії: спів мантр, тонінг, музикотерапія, резонансно-частотна терапія, техніки акустичного захоплення, покращення слуху, віброакустична терапія, музика та нумерологія, камертонна терапія. Принципи та методики впливу у акутоніці. Камертони Землі, Місяця та Сонця. Практичні аспекти роботи із камертонами. Лікування звуком.

Тема 11. Гомеопатія. Принципи та методики використання.

Основні поняття і принципи гомеопатії. Історія розвитку гомеопатії. Відмінність гомеопатії від загальноприйнятої медицини. Класифікація гомеопатичних лікарських засобів і їх приготування. Гомеопатична фармакодинаміка. Дослідження лікарських засобів. Технологія досліджень. Гомеопатичні розчинення (потенції) і спосіб їхнього готування. Правила виписування гомеопатичних рецептів. Показання та протипоказання. Застосування гомеопатичних доз. Гомеопатія в Україні. Найбільш поширені гомеопатичні засоби.

Тема 12. Основи системи оздоровлення К. Ніші.

Зміст нетрадиційної системи оздоровлення Кацудзо Ніші. Історія виникнення. Основи системи К. Ніші. Шість правил здоров'я за системою К.Ніші.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		лк	пр	лаб	інд	с.р.		лк	пр	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Основи нетрадиційної медицини.												
Тема 1. Поняття про нетрадиційну медицину та нетрадиційні методи оздоровлення. Історія розвитку нетрадиційної та народної медицини та її місце в сучасній реабілітації хворих	2	2	-			-						
Тема 2. Поняття про енергетичну систему людини.	10	2	2			6						
Тема 3. Су Джок - терапія. Стандартні системи відповідності кистей і стоп.	12	2	2			8						
Тема 4. Су Джок - терапія. Система відповідності «Комахи».	10	2	2			6						
Тема 5. Рефлексотерапія. Техніки впливу на акупунктурні точки.	20	2	-			18						

Тема 6. Основи закону У- Син, теорія б енергій, теорія Трипочатку.	10	2	2			6						
Разом за змістовим модулем 1	64	12	8			44						
Змістовий модуль 2. Сучасні аспекти використання народних та нетрадиційних засобів оздоровлення												
Тема 1. Насіннятерапія. Принципи та методики використання.	10	2	2			6						
Тема 2. Хромотерапія. Принципи та методики використання.	10	2	2			6						
Тема 3. Су Джок - терапія. Лікування за 4 точками.	8	2	-			6						
Тема 4. Літотерапія, лікувальні властивості каміння та вплив різних мінералів на людину.	10	2	2			6						
Тема 5. Ароматерапія, вплив різних ароматів на організм людини.	12	2	2			8						
Тема 6. Використання Су Джок -терапії при невідкладних станах.	10	2	2			6						
Тема 7. Твіст терапія. Історія виникнення методу. Властивості	10	2	2			6						

та прояви сил Трипочатку. Використання в реабілітації.													
Тема 8. Терапія за допомогою мудр.	8	2	-			6							
Тема 9. Спиральна гімнастика.	12	2	2			8							
Тема 10. Акутоніка. Принципи методики використання.	8	2	2			4							
Тема 11. Гомеопатія. Принципи методики використання.	8	2	-			6							
Тема 12. Основи системи оздоровлення К. Ніші.	10	2	2			6							
Разом за змістовим модулем 2	116	24	18			74							
Усього годин семестр	180	36	26			118							

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Енергетична система людини. Вплив на меридіанальну систему людини.	2
2	Су Джок терапія. Знаходження органів та частин тіла людини у стандартних системах відповідності. Пошук лікувальних точок та способи їх стимуляції.	2
3	Су Джок терапія. Знаходження органів та частин тіла людини у системі відповідності «Комахи». Пошук лікувальних точок та способи їх стимуляції.	2
4	Розв'язання клінічних завдань з точки зору теорії 6 енергій та теорії Трипочатку враховуючи анамнез, етіологію, патогенез та клінічні прояви захворювання.	2

5	Насіннятерапія. Використання насіння для корекції стану пацієнта	2
6	Хромотерапія. Використання світла та кольору для корекції стану пацієнта.	2
7	Літотерпія, застосування при деяких захворюваннях.	2
8	Ароматерапія, застосування при деяких захворюваннях.	2
9	Застосування нетрадиційних методів оздоровлення для вирішення клінічних завдань.	2
10	Твіст терапія в лікуванні захворювань опорно-рухової та нервової систем.	2
11	Методика проведення спіральної гімнастики. Різновиди дихальних гімнастик.	2
12	Акутоніка. Принципи та методики використання. Основні елементи тайського масажу та традиційного східного масажу.	2
13	Основи системи оздоровлення К. Ніші. Основи Аюрведи. Принципи та методики використання.	2
	Разом	26

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Енергетична система людини. Вплив на меридіанальну систему людини.	6
2	Су Джок терапія. Стандартні системи відповідності кистей і стоп.	8
3	Су Джок терапія. Система відповідності «Комахи».	6
4	Рефлексотерапія. Техніки впливу на акупунктурні точки.	6
5	Апітерапія. Використання в реабілітації.	6
6	Гірудотерапія. Використання в реабілітації	6
7	Основи закону У-Син, теорія 6 енергій, теорія Трипочатку.	6
8	Насіннятерапія. Принципи та методики використання	6
9	Хромотерапія. Принципи та методики використання.	6
10	Літотерапія. Принципи та методики використання.	2
11	Ароматерапія. Принципи та методики використання.	6
12	Металотерапія. Використання в реабілітації.	6
13	Су Джок терапія. Лікування за 4 точками.	6
14	Використання Су Джок терапії при невідкладних станах.	6
15	Твіст терапія в лікуванні захворювань опорно-рухової та нервової систем.	6
16	Методика проведення спіральної гімнастики	8

17	Терапія за допомогою мудр.	6
18	Акутоніка. Принципи та методики використання.	4
19	Гомеопатія. Принципи та методики використання.	6
20	Основи Аюрведи. Принципи та методики використання.	6
	Разом	118

В межах самостійної роботи студенти виконують індивідуальні завдання з вирішення ситуаційних завдань на практичних заняттях кожного змістовного модуля.

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені навчальним планом.

7. Методи навчання

При вивченні навчальної дисципліни «Основи тактичної медицини» поєднуються словесні, наочні та практичні методи навчання. Основні форми навчального процесу включають: навчальні заняття, самостійну роботу, роботу в наукових бібліотеках та мережі Інтернет, контрольні заходи (усне та/або письмове опитування). Основними видами навчальної роботи студентів під час вивчення навчальної дисципліни є лекція, практична робота, консультація.

8. Очікувані результати навчання з дисципліни

1. Уміти вибирати і аналізувати інформацію про стан пацієнта.
2. Проводити фізичну терапію пацієнтів/клієнтів різного віку зі складними патологічними процесами та порушеннями.
3. Проводити опитування (суб'єктивне обстеження) пацієнта/клієнта для визначення порушень функції, активності та участі.
4. Спілкуватися з пацієнтом/клієнтом для визначення його потреб та очікувань щодо його рухової активності та результатів фізичної терапії.
5. Надавати долікарську допомогу при невідкладних станах в умовах військового часу; вибирати методи та засоби збереження життя.

9. Засоби оцінювання

Засоби оцінювання передбачають усне та письмове опитування студентів на практичних заняттях, перевірку самостійної роботи студентів з вирішення ситуаційних та практичних завдань, якість виконання та засвоєння практичного та теоретичного матеріалу.

В період дистанційного навчання передбачено виконання та оцінювання всіх завдань за весь курс дисципліни в дистанційних засобах комунікацій, зокрема

«Moodle» НУ «Запорізька політехніка», електронна пошта, із застосуванням «Zoom».

10. Критерії оцінювання

Контроль успішності діяльності студента з вивчення даної дисципліни поєднує в собі декілька різновидів контрольних заходів: поточний, рубіжний (модульний) та підсумковий контроль. Результати підсумкового контролю проставляються у залікову відомість.

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку. Оцінка підсумкового контролю визначається за двобальною шкалою «зараховано – не зараховано». Позитивною оцінкою є оцінка «зараховано».

Поточний контроль охоплює контрольні заходи, що відбуваються під час практичних занять (усні та письмові відповіді на контрольні питання практичного заняття, рівень засвоєння та володіння практичними навичками в межах навчального курсу), а також оцінювання результатів виконання самостійної роботи.

Рубіжний (модульний) контроль успішності в рамках дистанційного навчання проводиться у формі письмового та/або усного виконання ситуаційних завдань та демонстрації рівня володіння практичними навичками засвоєними протягом вивчення курсу. Модульний контроль є необхідним та обов'язковим елементом рейтингової технології освітнього процесу та проводиться у два етапи – в середині й наприкінці навчального семестру (*змістовний модуль 1 та змістовний модуль 2*).

Здобувач вищої освіти не допускається до підсумкового контролю, якщо він не виконав щонайменше 60% обов'язкових видів робіт, що включають теоретичний та практичний рівень (виконання та захист практичних занять, виконання самостійної роботи).

Підсумковий контроль вивчення дисципліни здійснюється у вигляді семестрового заліку, під час якого засвоєння студентом навчального матеріалу з дисципліни оцінюється на підставі сумативної оцінки результатів отриманих за поточним та обома рубіжними контролями. Семестровий залік не передбачає обов'язкової присутності студентів на заліковому заході (заліковій контрольній роботі).

Результати підсумкового контролю у формі заліку виставляються протягом останнього тижня теоретичного навчання перед екзаменаційною сесією.

(Положення про організацію освітнього процесу Національного університету «Запорізька політехніка»: Наказ ректора від 10 грудня 2021 р. № 507. URL: https://zp.edu.ua/uploads/dept_nm/Nakaz_N507_vid_10.12.21.pdf (дата звернення: 06.08.2023)).

11. Методичне забезпечення

Лекційний курс, практичні роботи, робоча програма, силабус навчальної дисципліни.

12. Рекомендована література

Базова

1. Григус І.М. Нетрадиційні засоби оздоровлення: навчальний посібник. Рівне: НУВГП, 2017. 242 с.
2. Жабокрицька О.В., Язловецький В.С. Нетрадиційні методи й системи оздоровлення: Навчальний посібник. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. Володимира Винниченка, 2001. 187 с.
3. Леон Шу. Енергетична будова людини. Енергококон, аура і способи їх бачення: Весь, 2016. 144 с.
4. Мороз Л.А. Дорогоцінна енциклопедія народного цілителя. Донецьк: БАО, 2007. 400 с.
5. Нетрадиційні методи діагностики і терапії / Самосюк І. З. та ін. Київ: Здоров'я, 1994. 240 с.
6. Стасюк О.М., Кіндзер Б.М. Основи нетрадиційних методів оздоровлення: навч. посіб. Львів: ЛДУФК, 2012. 173 с.
7. Твердохліб О. Ф. Нетрадиційні види оздоровчої фізичної культури. Асани – цілющі положення тіла: навч. посіб. Київ: Політехніка; Воля, 2005. 160 с.

Допоміжна

1. Лисенюк В.П. Основи рефлексотерапії, фітотерапії та гомеопатії. Київ, ВСВ «Медицина» 2010. 422 с.
2. Матеріали ювілейної науково-практичної конференції з міжнародною участю, присвяченої 25-річчю служби РТ в Україні «Актуальні питання рефлексотерапії». Київ, 10-11 жовтня 2002. С.177.
3. Мачерет О.Л., Самосюк І.З. Посібник з рефлексотерапії. Київ, Вища школа, 2004. 425 с.
4. Медичні сили і заклади державної служби медицини катастроф. Методичні рекомендації / Під ред. В.О. Волошина. Київ, 1998. – 39 с.
5. Хвисяк О.М., Жеребко В.В., Любієва В.А., Федоренко Н.О., Яроцька Е.П.. Традиційні та нетрадиційні методи лікування в клінічній і спортивній медицині, видання 2-е, доповнене. Харків: Фолио, 2007, 409 с.
6. Чекман І.С. Клінічна фітотерапія. К.: вид-во А.С.К., 2003, 552 с.
7. Яровий В.К. Клінічна мануальна медицина. Навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2008.-320с.
8. Aihua Zhang, Hui Sun, Ye Yuan, Wenjun Sun, Guozheng Jiao, Xijun Wang An in vivo analysis of the therapeutic and synergistic properties of Chinese medicinal formula Yin- Chen-Hao-Tang based on its active constituents. *Fitoterapia*, Volume 82, Issue 8, December 2011, Pages 1160-1168
9. Borud E. K., Alræk T., White A., Grimsgaard S. The acupuncture treatment for postmenopausal hot flashes (Acuflysh) study: traditional Chinese medicine diagnoses and acupuncture points used, and their relation to the treatment response. *Acupunct. Med.* 2009. Vol. 27, №3. P. 101-108.
10. Cabyoglu M. T., Ergene N., Tan U. The mechanism of acupuncture and clinical applications / M. T. Cabyoglu. *Int. J. Neurosci.* 2006. Vol. 116, №2. P. 115-125.

11. Effects of auricular acupuncture on anthropometric, lipid profile, inflammatory, and immunologic markers: a randomized controlled trial study / H. Abdi et al. *J. Altern. Complement. Med.* 2012. Vol. 18. P. 668-677.
12. Zheng L. Zhou I. Acupuncture and hormone balance. Morrisville (N.C.): Lulu, 2008. 395 p.
13. Zhou W., J. C. Longhurst Neuroendocrine mechanisms of acupuncture in the treatment of hypertension. *Based Complement Alternat. Med.* 2012. 9 p.

13. Інформаційні ресурси

1. Наукова бібліотека НУ «Запорізька політехніка». URL: <http://library.zntu.edu.ua/> (дата звернення: 15.08.2023).
2. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 01.01.2024).
3. Медичний портал KingMed.info. Книги. URL: <https://kingmed.info/knigi> (дата звернення: 01.01.2024).

Служби підтримки:

1. Система дистанційного навчання НУ «Запорізька політехніка» (Система Moodle). URL: <https://moodle.zp.edu.ua/>;
2. Електронний Інституційний репозитарій Національного університету «Запорізька політехніка». URL: <http://eir.zp.edu.ua/>;
3. Інформаційні електронні ресурси наукової бібліотеки університету «Запорізька політехніка». URL: <http://library.zp.edu.ua/>.